

Zihinsel Engellilerin Eğitiminde Öğretmenlerin Motivasyon Durumları

Mehmet ÖZDOĞRU¹

Özet

Bu araştırmanın amacı zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyon durumlarına ilişkin görüşlerini incelemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseninin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu 15 öğretmen oluşturmaktadır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı çalışmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyon durumlarına ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmada öğretmenleri motive eden içsel ve dışsal olmak üzere iki kategoride motivasyon kaynağı olduğu, dışsal motivasyon kaynaklarının içsel motivasyon kaynaklarından daha fazla olduğu görülmektedir. Benzer şekilde zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmen dışı faktörlerin sayısı öğretmen kaynaklı durumlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenleri motive eden içsel motivasyon kaynakları; sevgi, sorumluluk, inanç ve doyum olmak üzere dört alt kategoriden oluşmaktadır. Dışsal motivasyon kaynakları ise; öğrenciler, okul yöneticilerinin tutum ve davranışları, veli davranışları, okulun fizikî alt yapısının uygunluğu, özlük hakları ve okul iklimi olmak üzere altı alt kategoriden oluşmaktadır. Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmenlerden kaynaklı durumlar; tükenmişlik, yeterince sabırlı olamama, tedirginlik, zorlanma ve yıpranma olmak üzere beş alt kategoriden oluşmaktadır. Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmen dışı durumlar; veli, okul yönetimi, öğrenci, program, özlük hakları, sınıf mevcudu ve eğitim süreciyle ilgili durumlar olmak üzere yedi alt kategoriden oluşmaktadır. Araştırmaya dayanarak zihinsel engellilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin motivasyonlarını etkileyen durumlara ilişkin veriye dayalı politikalar üretilmesi, başta okul yönetimleri olmak üzere üst yönetimlerin öğretmenlerin motivasyonlarını artırıcı çalışmalar yapması faydalı olabilir. Zihinsel engellilerin eğitiminde görev alacak öğretmenlere yetiştirilme sürecinde meslekte karşılaşılan zorluklarla baş etme konusunda eğitimler verilebilir. Özel eğitim mevzuatında ve özlük haklarında zihinsel engellilerin eğitiminde görevli öğretmenlerin motivasyonunu güçlendirici düzenlemeler yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel engelliler, öğretmen, özel eğitim, motivasyon, zihinsel engelli öğrenci, özel eğitim öğretmeni.

Motivation Of Teachers In The Education Of The Mentally Disabled

Abstract

The aim of this study is to examine teachers' views on motivation in the education of the mentally handicapped. The study group of the study in which phenomenology pattern, one of the qualitative research methods, is used, consists of 15 teachers. In the study, in which semi-structured interview form was used, content analysis technique was used in analyzing the data. In the study examining teachers' views on motivation in the education of the mentally disabled, it is seen that there are two categories of motivation sources, intrinsic and extrinsic, that motivate teachers, and extrinsic motivation sources are more than intrinsic motivation sources. Similarly, it has been determined that the number of non-teacher factors that reduce teachers' motivation in the education of the mentally disabled is higher than teacher-induced situations. Intrinsic sources of motivation that motivate teachers; It consists of four subcategories: love, responsibility, belief, and satisfaction. Extrinsic sources of motivation are; It consists of six sub-categories: students, attitudes and behaviors of school administrators, parent behaviors,

¹ Dr., MEB, mehmetozdogru26@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3853-83893.

suitability of the physical infrastructure of the school, personal rights and school climate. Situations caused by teachers that decrease the motivation of teachers in the education of the mentally disabled; It consists of five sub-categories: burnout, not being patient enough, anxiety, strain and wear. Non-teacher situations that reduce teachers' motivation in the education of the mentally disabled; It consists of seven sub-categories: parent, school administration, student, program, personal rights, class size, and issues related to the educational process. Based on the research, it may be beneficial to produce data-based policies on the situations that affect the motivation of teachers who work in the education of the mentally disabled, and the top management, especially school administrations, to increase the motivation of teachers. Teachers who will take part in the education of the mentally handicapped can be trained on dealing with the difficulties encountered in the profession during the training process. Arrangements can be made in special education legislation and personal rights to strengthen the motivation of teachers working in the education of the mentally disabled.

Keywords: mentally disabled, teacher, special education, motivation, mentally disabled student, special education teacher.

GİRİŞ

Bilgi ve teknolojiadaki hızlı ilerlemeler beraberinde nitelikli insan gücüne olan ihtiyacı da arttırmaktadır. Çağa ayak uydurmada gerekli olan nitelikli insan gücüne sahip olmak çağdaş eğitim sistemleriyle mümkündür. Okullar ise ana aktörlerden biri olarak günümüz eğitim sistemleri içerisinde yerini almıştır. Okulların etkililiği nispetinde istenilen nitelikli insan gücüne ulaşabilmektedir. Eğitim sistemimizin örgütleri olan okulların verimliliğinde ise yönetici, ortam, program vb. etkenlerin yanında en önemli rol öğretmene düşmektedir (Balcı, 2000)

Öğretmenler, eğitim kurumlarının sağlıklı bir biçimde yaşamını sürmesinde, eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesinde ve örgütsel hedeflere ulaşmada önemli bir etki gücüne sahiptir (İhtiyaroğlu, 2017). Faaliyet alanı insanların yetiştirilmesi ve geliştirilmesi olan okulların etkililiği için öğretmenlerin görevlerini daha iyi yapmaya istekli olması gerekir (Erdaş, 2009).

Eğitim sürecinin niteliğini etkileyen faktörlerden birisi öğretmenlerin sahip olduğu özelliklerdir. Öğretmenlerin öğretme motivasyonları, onların öğretme yetenekleri kadar önemlidir. Öğretmenlerin mesleki gelişme gösterme çabaları onların öğretme motivasyonları ile ilişkilidir (Candan ve Gencel, 2015).

Motivasyon ve buna bağlı olarak öğretmen performansı okulların etkililiğinde önemli bir role sahiptir. Etkili okullarla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde; özellikle öğretime vurgu yapıldığı görülmektedir (Mackenzie, 1983; Lezotte, 1985; Good ve Brophy, 1986; Bickel, 1990; Şişman, 2002). Böylelikle okulun ilk amacı ve ilgi odağının öğretim olduğunun, okul öğretim için varlığını sürdürdüğünün, okuldaki her şeyin öğretime sunduğu katkı oranında değerli olduğunun ilgililerce anlaşılması, kabul edilmesi, savunulması amaçlanmıştır. Öğretim ise sınıf ortamında öğretmenin yönlendirmesi ve denetimi altında, öğretmen öğrenci etkileşimi

ile gerçekleşmektedir (Balcı, 2011). Öğretmenler öğrencilerin elde ettiği eğitimin niteliğinin belirlenmesinde en önemli faktördür (Unesco, 2006). Öğretmenlerden öğrencilerinin en yüksek düzeyde nitelik ve nicelikte öğrenmelerini sağlamaları beklenir (Balcı, 2011). Bu ise ancak motivasyonu sağlanmış öğretmenlerle mümkündür. Öğretmen motivasyonunun öğrenci motivasyonu üzerinde önemli bir etkisi olduğundan öğretmen motivasyonu eğitim liderleri ve okul müdürleri için önemli bir husustur (Jesus ve Lens, 2005).

Robbins (1993)'e göre motivasyon, bazı bireysel ihtiyaçların tatmin edilebilmesi çabası ile örgütsel amaçlara yönelik olarak, yüksek düzeyde çaba sarf etmeye isteklilik ve şartlanmadır. İşgörenlerin motivasyonu, iş performansında belirleyici bir faktördür ve bir örgütün hedeflerine ulaşmadaki başarısıdır. Başarıya ulaşmak, işverenlerin işgören motivasyonunun önemini anlamalarını gerektirir. Bu anlayış verimliliği artırmada çok önemli bir rol oynamaktadır (Franklin, 2016).

Örgütsel açıdan bakıldığında motivasyon, çalışanları örgütsel amaçlar doğrultusunda istekli hale getirme ve örgütsel verimliliğin sağlanması ile kişisel ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanacağına inandırma sürecidir (Yüksel, 1997). Motivasyon, insanların bir şey yapmaya karar vermelerinin nedenini, aktiviteyi sürdürmeye ne kadar istekli olduklarını ve sürdürmek için ne kadar çabalayacaklarını belirlemektedir (Han & Yin, 2016). Motivasyon üç temel özelliğe sahiptir: Motivasyon, harekete geçiricidir, davranışları devam ettiricidir ve davranışları olumlu yöne yönettiricidir (Kaplan, 2007).

Öğretmenlerden öğrencilerinin en yüksek düzeyde nitelik ve nicelikte öğrenmelerini sağlamaları beklenir (Balcı, 2011). Bu ise ancak motivasyonu sağlanmış öğretmenlerle mümkündür. Öğretmen motivasyonu; öğrenci motivasyonu, eğitim politikaları, toplumsal beklentiler, öğretmenlerin psikolojik tatmin ve refahı gibi pek çok değişkenle yakından ilişkilidir. Öğretmenlerin çalıştıkları kurumlarında gereksinimlerinin bilinmesi ve bu doğrultuda bir takım düzenlemeler yapılması işlerini daha istekli yapmalarını sağlayabilir. Yapılan çalışmalar öğretmen motivasyonunun yükselmesinin öğretmen kadar öğrenciye de yararlı olduğunu göstermiştir (Şişman ve Turan 2019).

Öğretmenlerin motivasyonlarının yüksek olması öğretmenlerin olduğu kadar görev yaptıkları okul içinde önemlidir. Çünkü öğretmenlerin motivasyon düzeylerinin yüksek olması onların hizmet kalitesini de etkileyebilir (Yavuz ve Karadeniz, 2009).

Engelli bireylerin eğitimi söz konusu olduğunda bu alanda görev yapan öğretmenlerin de motivasyonları etkili bir eğitim-öğretimin sürdürülmesinde önem arz etmektedir. Öte yandan,

engelli çocukların normal akranlarına göre bakım ve eğitiminin daha zorlayıcı olabildiği bilinmekte olup öğretmenlerin en az engelli bireylerin aileleri kadar sabır ve özveri göstermeleri gerekmektedir. Nitekim en stresli meslekler arasında sayılan öğretmenlik mesleği, engelli çocukların eğitimi söz konusu olduğunda bu çocukların kişisel özelliklerinden dolayı daha da stresli hâle gelmektedir. Ayrıca öğretmenlerin yaşayacakları tükenmişlik sonucunda oluşan sorunlar sadece kendilerini ilgilendirmekle kalmayıp, öğrencilerine, okula, velilerine ve kendi yakın çevrelerine de yansımaktadır (Girgin & Baysal, 2005). Engelli bireylerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin eğitim süreci boyunca motivasyonları sürecin başarıya ulaşmasında ve etkililiğinde son derece önemlidir.

Özel eğitim öğretmenleri aşırı bürokratik işler, öğrencilerin derslerde gösterecekleri gelişimle ilgili gerçekçi olmayan beklentiler, öğretmen olarak başarı algısındaki yetersizlikler, sürekli olarak zihin engelli öğrencilerle çalışma ve meslektaşlardan soyutlanma gibi sorunlardan dolayı sıklıkla engellenme hissetmektedirler (Aydemir, 2013). Engelli çocuklarla çalışmak farklı teknik ve yöntemleri kullanmayı, çocukla çok yakın ve birebir çalışmayı gerektirmekte ancak çocuktaki gelişim ise çoğu zaman çok yavaş olabilmektedir (Sucuoğlu & Kuloğlu, 1996). Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin motivasyon düşüklüğü yaşama risklerinin daha fazla olduğu değerlendirilmektedir.

Zihinsel engelli çocuklar, engelli çocuklar arasında en sık karşılaşılan gruptur. Buna rağmen, bu çocuklar toplum tarafından yeterince tanınmamaktadır. Hatta bu çocuklara ilişkin bazı ön yargı ve inançlar bulunmaktadır. Bunların başında zihinsel engelli çocuklar için hiçbir şeyin yapılamayacağı inancı gelmektedir (İlhan, 2008).

Zihinsel engelli bireylerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin geniş bir uzmanlık alanına sahip olması, tüm sınıf düzeylerinde öğrencilere ve yetersizlik gruplarına yönelik olarak çok sayıda rolde hizmet vermesi, müfredat ve müdahaleler konusunda genel eğitim öğretmenlerinden daha fazla bilgiye sahip olması ve diğer meslek elemanları ve ebeveynler ile işbirliği halinde doğrudan öğretim yapması beklenmektedir (Brownell, Hirsch & Seo, 2004).

Son yıllarda öğretmen motivasyonu üzerine yapılan ve bu ilişkileri inceleyen araştırmalarda artış gözlenmektedir (Han & Yin, 2016; Jugović, Marušić, Pavin, & Vizek, 2012). Öğretmen motivasyonu üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların çoğunun nicel yöntemlere dayalı olarak standart ölçeklerle bir dizi değişken arasındaki ilişkilerin incelendiği göze çarpmaktadır (Han & Yin, 2016). Ayrıca zihinsel engelli bireylerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin motivasyonlarını derinlemesine inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Zihinsel engelli bireylerin eğitim süreçlerinin zorluğu öğretmen motivasyonunun önemini daha

da arttırmaktadır. Bu bağlamda zihinsel engelli bireylerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin motivasyonlarını arttıran ve düşüren durumların belirlenmesi bu bireylerin öğrenme yaşantılarının başarıya ulaşmasına katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyon durumlarına ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden durumlar nelerdir?

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren durumlar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyon durumlarına ilişkin görüşlerini incelemeye çalışan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Kişilerin algılarını, deneyimlerini, olaylara bakış açılarını ve anlamlandırmalarını derinlemesine açıklayabilme ve bunlara yönelik bütüncül bir bakış açısı sağlama olanaklarını barındırdığı için fenomenoloji deseni tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmanın fenomeni zihinsel engellilerin eğitiminde görev alan öğretmenleri motive eden durumlar ve motivasyonlarını düşüren durumlardır. Bu doğrultuda öğretmenlerin zihinsel engellilerin eğitimindeki deneyimleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma, Eskişehir ili merkez ilçesi olan Odunpazarı'nda bulunan beş özel eğitim okulunda 2019 yılı Ekim - Kasım aylarında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar resmi özel eğitim okullarında zihinsel engelli öğrencilerin eğitiminde görev alan 15 özel eğitim öğretmeninden oluşmaktadır. Katılımcılar belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi olan maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Maksimum çeşitlilik örnekleme; evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik ve farklı durumların belirlenerek çalışmanın bu durumlar üzerinde yapılması olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd. 2014). Bu tekniğin kullanılmasında katılımcıların çeşitliliğini sağlayarak daha zengin ve ayrıntılı verilere ulaşmak amaçlanmıştır. Çeşitliliği sağlamak için çalışmanın katılımcılarının farklı okul türlerinde görev yapmalarına, farklı zihinsel engel düzeyindeki öğrencilere eğitim vermelerine, farklı mesleki kідeme ve farklı öğrenim düzeyinde olmasına dikkat edilmiştir.

Katılım sağlayan öğretmenlere ait bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Öğretmen Bilgileri

Kod	Cinsiyet	Okul türü	Eğitim verilen zihinsel engelli öğrenci düzeyi	Öğretmenlik kıdemi (Yıl)	Öğrenim düzeyi
Ö1	Erkek	Özel Eğitim Ortaokulu	Hafif, Orta	12	Lisans
Ö 2	Kadın	Özel Eğitim İlkokulu	Hafif, Orta	15	Lisans
Ö 3	Erkek	Özel Eğitim İlkokulu	Orta	30	Lisans
Ö 4	Kadın	Özel Eğitim Uygulama Merkezi I.Kademe	Hafif, Orta	22	Lisans
Ö 5	Kadın	Özel Eğitim Ortaokulu	Hafif Orta	25	Lisans
Ö 6	Kadın	Özel Eğitim Uygulama Merkezi II. Kademe	Hafif, Orta	16	Lisans
Ö 7	Erkek	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	Hafif, Orta	12	Lisans
Ö 8	Kadın	Özel Eğitim İlkokulu	Hafif, Orta	14	Lisans
Ö 9	Kadın	Özel Eğitim Uygulama Merkezi I.Kademe	Hafif	8	Lisans
Ö 10	Erkek	Özel Eğitim Ortaokulu	Hafif, Orta	4	Lisans
Ö 11	Kadın	Özel Eğitim İlkokulu	Hafif	9	Lisans
Ö 12	Kadın	Özel Eğitim Uygulama Merkezi I.Kademe	Hafif	12	Lisans
Ö 13	Erkek	Özel Eğitim Ortaokulu	Hafif	21	Lisans
Ö 14	Kadın	Özel Eğitim İlkokulu	Hafif, Orta	5	Lisans
Ö 15	Erkek	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	Orta	32	Lisans

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcı öğretmenlerden 5'i özel eğitim ilkokulunda, 4'ü özel eğitim ortaokulunda, 4'ü özel eğitim uygulama merkezinde ve 2'si özel eğitim mesleki eğitim merkezinde görev yapmaktadır. Öğretmenlerden 9'u hafif-orta, 4'ü hafif ve 2'si orta düzeyde zihinsel engelli öğrencilere eğitim vermektedir. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri 4 ile 32 yıl arasında çeşitlilik gösterirken tamamı lisans mezunudur. Ayrıca cinsiyet yönünden katılımcıların 6'sı erkek ve 9'u kadındır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri araştırmacının geliştirmiş olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Görüşme formunun hazırlanması sürecinde alan yazın incelenmiş, iki soruluk bir taslak form oluşturulmuştur. Eğitim bilimleri alanından doktora mezunu üç uzmanın görüşüne sunulan form uzman önerileri de alınarak düzenlenmiştir. Düzenlenen form pilot çalışma kapsamında çalışmanın katılımcıları dışından olmak üzere üç öğretmene uygulanmıştır. Pilot çalışmanın ardından sorular tekrar düzenlenmiş ve son hali verilmiştir.

Çalışma grubuna, zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden durumlar ile motivasyonlarını düşüren durumları tespit etmek için aşağıdaki sorular sorulmuştur:

Zihinsel engellilerin eğitiminde sizi motive eden durumlara ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Zihinsel engellilerin eğitiminde motivasyonunuzu düşüren durumlara ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Verilerin Toplanması

Araştırma 2019 yılı Ekim-Kasım aylarında gönüllü öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce ilk olarak katılımcılar araştırmanın amacı konusunda onam formuyla bilgilendirilmiştir. Bilgilerin gizliliği ve güvenilirliğiyle ilgili gerekli açıklamalar katılımcılara yapılmıştır. Ses kaydı için izin istenmiş, dört öğretmen izin vermemiştir. Bu öğretmenlerle yapılan görüşmeler not tutularak gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcıyla yapılan görüşmelerin süresi 30-40 dakika arasında olmuştur. Görüşmeler katılımcıların görev yaptığı okullarda katılımcıların belirlediği zaman dilimlerinde yapılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmada toplanan veriler içerik analizi tekniğine uygun olarak çözümlenmiştir. Toplamda 15 öğretmenle 9 saatlik görüşme gerçekleştirilmiştir. Ses kayıtları yazıya aktarılmış 45 sayfa görüşme metni elde edilmiştir. Metinler detaylı olarak incelenmiş, literatürden yararlanarak kod, kategori ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Daha sonra araştırmanın verilerinden yola çıkılarak oluşturulan kategori, alt kategori ve kodlar eğitim yönetimi alanından iki uzmana incelenmiştir. Uzmanlardan alınan geri bildirimler ile araştırmacının kodlamaları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda iki kod ilave edilmiş, sonrasında ise alt kategori ile kategorilerin kontrolü yapılmıştır. Kodlayıcı görüşleri Miles ve Huberman'ın (1994) $P(\text{Uzlaşma yüzdesi}) = \frac{Na(\text{Görüş Birliği})}{Na(\text{Görüş Birliği}) + Nd(\text{Görüş Ayrılığı})} \times 100$ güvenilirlik

formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Bu formüle göre kodlayıcılar arasındaki uyum .88 olarak tespit edilmiştir.

Geçerlik-Güvenirlik Çalışmaları

Çalışmanın güvenilirlik ve geçerliğini sağlamak amacıyla ilk olarak görüşme formu geliştirilirken literatür incelenmiş, uzman görüşü alınarak üç öğretmenle pilot çalışma yapılmıştır. Yazılı hale getirilen görüşlerin katılımcılar tarafından kontrol edilmesi sağlanmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen veriler düzenlenip tablolaştırıldıktan sonra katılımcılara gönderilerek paylaşılmıştır. Katılımcıların ifade etmek istedikleriyle araştırmacı tarafından oluşturulan tablolardaki ifadeler karşılaştırılarak teyit edilmiştir. Daha sonra araştırmanın verilerinden yola çıkılarak oluşturulan kategori, alt kategori ve kodlar eğitim yönetimi alanından iki uzmana incelenmiştir. İki uzmandan alınan geri bildirimler ile araştırmacının kodlamaları karşılaştırılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyon durumlarına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Aşağıda öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden durumlar

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden durumlara ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Zihinsel Engellilerin Eğitiminde Öğretmenleri Motive Eden Durumlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategori	Alt kategori	Kodlar
İçsel motivasyon kaynakları	Sevgi	1. Mesleği sevme
		2.Özel çocukları sevme
	Sorumluluk	1.Öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılama görevi
2.Mesleğin saygınlığı		
	İnanç	1.Eğitimde hiçbir bireyin feda 3.Her bireyin eğitim alabileceğine olan inanç

		2.Görevle ilgili gerekli yetkinliği sahip olduğuna inanma,	
	Doyum	1.Başarma hazzı 2.Manevi haz	
Dışsal motivasyon kaynakları	Öğrenciler	1.Öğrencilerin öğrenmesi 2. Öğrencilerin yaşam becerisi kazanması 3.Öğrencinin gelişimi	4.Öğrencinin istekliliği 5.Öğrencinin sevgiye olan ihtiyaçları 6.Öğrencilerin mutluluğu 7. Öğrencinin hazır bulunuşluğu
	Okul yöneticilerinin tutum ve davranışları	1.Destekleyici olma 2.İletişime açık olma 3.Değer verme 4.Takdir etme 5.Güvenilir olma	6.Adil davranma 7.Empati kurma 8.Problem çözebilme 9.Rol model olma
	Veli davranışları	1.Öğretmene güvenme 2.Destekleyici olma 3.İlgili davranma 4.İşbirliğine açık olma	5.Saygılı davranma 6.Anlayışlı olma 7.Sorumluluklarını yerine getirme 8.Memnun kalma
	Okulun fizikî alt yapısı	1.Yeterli ders materyali 2.İdeal sınıf mevcudu 3. Teknolojik donanım	4.Yeterli personel 5.Temizlik ve hijyen 6.Binanın uygunluğu
	Özlük hakları	1.Tayin durumlarının kolay olması 2.Ek dersin artırımı olması	3.Ek ders sıkıntısı yaşanmaması
	Okul iklimi	1.Karşılıklı saygı ve güvenin olması 2.Meslektaş dayanışması	3.Samimi ortam, 4. Demokrasinin uygulanması

Tablo 2 incelendiğinde zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden durumlara ilişkin öğretmen görüşleri içsel ve dışsal motivasyon kaynakları olmak üzere iki kategoride toplanmıştır.

Öğretmenleri motive eden içsel motivasyon kaynakları; sevgi, sorumluluk, inanç ve doyum olmak üzere dört alt kategoriden oluşmaktadır. Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden sevgiyle ilgili durumlar; mesleği ve özel çocukları sevme olarak sıralanmıştır. Öğretmenleri motive eden sorumlulukla ilgili durumlar; öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılama görevi, mesleğin saygınlığı ve alınan ücreti hak etmedir.

Öğretmenleri motive eden inançla ilgili durumlar; eğitimde hiçbir bireyin feda edilemeyeceği, görevle ilgili gerekli yetkinliği sahip olduğuna inanma ile her bireyin eğitim alabileceğine olan inançtır. Öğretmenleri motive eden doyumla ilgili durumlar; başarı ve manevi hazdır.

Öğretmenleri motive eden dışsal motivasyon kaynakları; öğrenciler, okul yöneticilerinin tutum ve davranışları, veli davranışları, okulun fizikî alt yapısının uygunluğu, özlük hakları ve okul iklimi olmak üzere altı alt kategoriden oluşmaktadır.

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden öğrencilerle ilgili durumlar; öğrencilerin öğrenmesi, öğrencilerin yaşam becerisi kazanması, öğrencinin gelişmesi, öğrencinin istekliliği, öğrencinin sevgiye olan ihtiyaçları, öğrencilerin mutluluğu ve öğrencinin hazır bulunuşluğu olarak sıralanmıştır.

Öğretmenleri motive eden okul yöneticilerinin tutum ve davranışlarıyla ilgili durumlar; destekleyici olma, iletişime açık olma, değer verme, takdir etme, güvenilir olma, adil davranma, empati kurma, problem çözebilmek ve rol model olmaktır.

Öğretmenleri motive eden veli davranışlarıyla ilgili durumlar; öğretmene güvenme, destekleyici olma, ilgili davranma, işbirliğine açık olma, saygılı davranma, anlayışlı olma, sorumluluklarını yerine getirme ve memnun kalma olarak sıralanmıştır.

Öğretmenleri motive eden okulun fizikî alt yapısıyla ilgili durumlar; yeterli ders materyali, ideal sınıf mevcudu, teknolojik donanım, yeterli personel, temizlik ve hijyen ve binanın uygunluğudur.

Öğretmenleri motive eden özlük hakları ilgili durumlar; tayin durumlarının kolay olması, ek dersin artırımı olması ve ek ders sıkıntısı yaşanmamasıdır.

Öğretmenleri motive eden okul iklimiyle ilgili durumlar; karşılıklı saygı ve güvenin olması, meslektaş dayanışması, samimi ortam ve demokrasinin uygulanmasıdır.

Konuya ilişkin katılımcılara ait bazı örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

Öğrencileri toplumun birer üyesi kabul edip onların da eğitime ihtiyaçları olduğunu düşünmek başlı başına motivasyon kaynağı. Onların saf, temiz,

duygusal anlamda anlaşılmaya ihtiyaçlarının olduğunu düşünmek motivasyon kaynağımız (Ö5).

Mesleğimi ve özel çocukları seviyor olmam işimi yaparken daha çok motive olmamı sağlıyor (Ö12).

Öğrencilerimin verilen bir görevi yaptıkları zaman yaşadıkları mutluluk, başarmak adına duydukları azim, çaba sarfetmeleri benim motive olmamda çok etkili (Ö3).

Dersine girdiğim çocukların ailelerinden ve okul yöneticilerimizden destek gördüğüm zamanlarda işimi yapmak için daha çok isteklilik duyuyorum (Ö8).

Öğrencinin ve velisinin almış olduğu eğitime göstermiş olduğu ilgi bizleri de motive etmekte, mesleğime karşı sorumluluğumu arttırmaktadır (Ö6).

Temiz ortamlar, her an yardıma koşacak destek personel, öğrencileri farklı ortamlarla tanıştırma imkânları, sosyal hayata katılmalarının sağlanabilmesi, olay ve olgular karşısında çözüm yollarını özgürce uygulayabilmek, idarenin destekleyici, yenilikçi, bilgili, görgülü tavırları, öğretmenin idare ve veliler tarafından değer görmesi, öğretmenin soru sorma hakkının olması, gerekli teknolojik kaynakların sağlanması, her öğrenci için özelliğine uygun ortam düzenlemelerinin yapılması ve güvenlik önlemlerinin alınması, sınıflardaki problem durumları gözetilerek öğretmenler arasında adil bir öğrenci dağılımı yapılması, okul bahçesinde çocuk parkı, yeşil alan, yürüyüş parkurları, piknik yapılabilecek kamelyalar, evcil hayvanlar, kum havuzları vb. bulunması... (Ö10).

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren durumlar

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren durumlara ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 2. Zihinsel Engellilerin Eğitiminde Öğretmenlerin Motivasyonlarını Düşüren Durumlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategori	Alt kategori	Kod
	Tükenmişlik	1.Zaman içerisinde çalışma azminin azalması 2.Yorgunluk 3. İsteksizlik

Öğretmenlerden kaynaklı durumlar	Yeterince sabırlı olamama	1.Öğrenme etkinliklerinin çok tekrar gerektirmesi 2. Sürecin yavaş ilerlemesi
	Tedirginlik	1.Okul içerisinde öğrencinin kendine zarar vermesi 2.Akranlarına zarar verme riski
	Zorlanma	1. Öğrenme güçlüğü fazla olan öğrencilerle çalışma 2. Dikkat dağınıklığı fazla olan öğrencilerle çalışma
	Yıpranma	1.Psikolojik dayanıklılığın zayıflaması 2.Duyarsızlaşma 3.Stres
Öğretmen dışı faktörler	Veli	1.Destek görememe 2.İlgisizlik 3.Beklentinin yüksek olması 4.İş birliğine kapalılık 5.Sorumsuzluk 6. Duyarsızlık
	Okul yönetimi	1. Destekleyici olmama 2. Sorunları çözememe 3. Takdir etmeme
	Öğrenci	1.Öğrenme güçlüğü 2.Çabuk unutma 3. Devamsızlık 4.Geri dönüt vermeme 5.Sağlık sorunları 6.Davranış bozukluğu
	Program	1.İhtiyacı karşılamaması 2.Kazanımların üst düzey olması
	Özlük hakları	1.Yıpranma payının olmaması

2. Günlük zorunlu ders sayısının fazlalığı

Sınıf mevcudu	1.Kalabalık sınıflar 2.Öğrencilerin düzeylerine uygun dağıtılmaması 3.Farklı seviye ve yaşta olan öğrencilerin aynı sınıfta bulunması
Eğitim süreci	1.Sürecin uzun ve yorucu olması 2.Sürecin yavaş ilerlemesi 3.Birebir çalışmanın fazla olması

Tablo 3 incelendiğinde zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren durumlara ilişkin öğretmen görüşleri öğretmenlerden kaynaklı durumlar ve öğretmen dışı faktörler olmak üzere iki kategoride toplanmıştır.

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmenlerden kaynaklı durumlar; tükenmişlik, yeterince sabırlı olamama, tedirginlik, zorlanma ve yıpranma olmak üzere beş alt kategoriden oluşmaktadır. Öğretmen motivasyonunu düşüren tükenmişlikle ilgili durumlar; zaman içerisinde çalışma azminin azalması, yorgunluk ve isteksizliktir. Öğretmen motivasyonunu düşüren yeterince sabırlı olamamayla ilgili durumlar; öğrenme etkinliklerinin çok tekrar gerektirmesi ve sürecin yavaş ilerlemesidir. Öğretmen motivasyonunu düşüren tedirginlikle ilgili durumlar; okul içerisinde öğrencinin kendine zarar vermesi ile akranlarına zarar verme riskidir. Öğretmen motivasyonunu düşüren zorlanmayla ilgili durumlar; öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklığı fazla olan öğrencilerle çalışmadır. Öğretmen motivasyonunu düşüren yıpranmayla ilgili durumlar; psikolojik dayanıklılığın zayıflaması, duyarsızlaşma ve strestir.

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmen dışı durumlar; veli, okul yönetimi, öğrenci, program, özlük hakları, sınıf mevcudu ve eğitim süreciyle ilgili durumlar olmak üzere yedi alt kategoriden oluşmaktadır. Öğretmen motivasyonunu düşüren veliyle ilgili durumlar; destek görememe, ilgisizlik, beklentinin yüksek olması, iş birliğine kapalılık, sorumsuzluk ve duyarsızlık olarak sıralanmıştır. Öğretmen motivasyonunu düşüren okul yönetimiyle ilgili durumlar; destekleyici olmama, sorunları çözememe ve takdir etmemedir. Öğretmen motivasyonunu düşüren öğrenciyle ilgili durumlar; öğrenme güçlüğü, çabuk unutma, devamsızlık, geri dönüt vermeme, sağlık sorunları ile

davranış bozukluğudur. Öğretmen motivasyonunu düşüren programla ilgili durumlar; ihtiyacı karşılamaması ve kazanımların üst düzey olmasıdır. Öğretmen motivasyonunu düşüren özlük haklarıyla ilgili durumlar; yıpranma payının olmaması ile günlük zorunlu ders sayısının fazlalığıdır. Öğretmen motivasyonunu düşüren sınıf mevcuduyla ilgili durumlar; kalabalık sınıflar öğrencilerin düzeylerine uygun dağıtılmaması ile farklı seviye ve yaşta olan öğrencilerin aynı sınıfta bulunmasıdır. Öğretmen motivasyonunu düşüren eğitim süreciyle ilgili durumlar; sürecin uzun ve yorucu olması, sürecin yavaş ilerlemesi ve birebir çalışmanın fazla olmasıdır.

Konuya ilişkin katılımcılara ait bazı örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

Öğrencilerin gerilemesi, davranış problemlerinin artması veya kontrol edilememesi veli ile iletişim kurulamaması motivasyonumu olumsuz etkiliyor (Ö11).

En çok aile ilgisizliği ve bunun yanı sıra çok güvendiğim öğrencinin bile bir şeyleri zor öğrenmesi ya da çabuk unutması gerçekten çalışma isteğimi, motivasyonumu düşürüyor (Ö3).

Zihinsel engelli öğrencilerin eğitim süreci gerçekten çok zor. Bu zor süreçte öğretmen tek başına kalırsa nasıl başarılı olabilir. Zor bir görev yapıyoruz. Bu görev esnasında idareden ve velilerden destek göremediğimiz zamanlar moral ve motivasyonumuz çok düşüyor (Ö14).

Yıpranma konusunda özel eğitim öğretmenlerinin durumunun göz önünde tutulmaması...(Ö7).

Tam öğrenmiş olduğu bir konu varken geçirdiği ani bir kriz ya da okul devamsızlığı tüm emeklerimizi heba edebiliyor (Ö15).

Yarıyıl ve yaz tatillerinde öğrencinin öğrendiklerini unutması, ailenin öğretmene yaklaşımı...(Ö4).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyon durumları öğretmen görüşleri kapsamında incelenmiştir.

Araştırmada zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden durumlar içsel ve dışsal motivasyon kaynakları olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Öğretmenleri motive eden içsel motivasyon kaynakları sevgi, sorumluluk, inanç ve doyum olmak üzere dört alt kategoriden oluşurken dışsal motivasyon kaynakları öğrenciler, okul yöneticilerinin tutum ve davranışları,

veli davranışları, okulun fizikî alt yapısının uygunluğu, özlük hakları ve okul iklimi olmak üzere altı alt kategoriden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden dışsal motivasyon kaynaklarının içsel motivasyon kaynaklarından daha fazla olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu Ada vd.,'nin (2013) çalışmasındaki öğretmenlerin motivasyonunda dışsal etkenlerin içsel etkenlerden daha etkili olduğu bulgusu ile Doğan'ın (2020) araştırmasındaki öğretmenleri motive edici dışsal etkenlerin içsel etkenlerden daha çok olduğu bulgularıyla uyumludur.

Araştırmadaki zihinsel engellilerin eğitiminde meslek ve öğrenci sevgisinin öğretmenleri motive eden içsel motivasyon kaynaklarından olduğu bulgusu Ayaydın ve Tok, (2015); Yazıcı, (2009) ile Barlı vd.'nin (2005) araştırmalarındaki meslek sevgisinin öğretmen motivasyonunu en çok etkileyen faktörlerden birisi olduğu bulgularıyla örtüşmektedir. Ayrıca sorumluluk duygusunun (öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılama görevi, mesleğin saygınlığı ve alınan ücreti hak etme) öğretmenleri motive edici durumlardan olduğu bulgusu Yazıcı, (2009) ile Ertürk ve Aydın'ın (2015) çalışmalarındaki sorumluluk bilincinin ve öğretmenliğin saygın bir meslek olmasının öğretmen motivasyonu artmasında etkili olduğu bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Katılımcı öğretmenlerin ifade ettiği içsel motivasyon kaynaklarından olan inanç bulgusu Ertürk (2014) ile Argon ve Ertürk'ün (2013) de çalışmalarında ifade ettiği yaptığı işe inanmanın motivasyon üzerinde etkili olduğu bulgusuyla uyumludur. Araştırmada zihinsel engellilerin eğitiminde başarıma hazzı ile manevi hazzın öğretmenleri motive ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Yazıcı, (2009) da araştırmasında başarıma isteğinin ve vicdani rahatlık hissetmenin öğretmenleri motive ettiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Kulpcu'nun (2008) çalışmasındaki başarının motivasyonu en fazla etkileyen araçlardan olduğu bulgusu araştırma bulgularını desteklemektedir.

Öğretmenleri motive eden dışsal motivasyon kaynakları; öğrenciler, okul yöneticilerinin tutum ve davranışları, veli davranışları, okulun fizikî alt yapısının uygunluğu, özlük hakları ve okul iklimi olmak üzere altı alt kategoriden oluşmaktadır. Benzer şekilde Çiftçi, (2017), Ada vd. (2013) ile Yazıcı, (2009) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmen motivasyonunda öğrencilerin, velilerin, yöneticilerin, fiziki ortamın ve örgüt içi olumlu havanın etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden öğrencilerle ilgili durumlar; öğrencilerin öğrenmesi, öğrencilerin yaşam becerisi kazanması, öğrencinin gelişmesi öğrencinin istekliliği, öğrencinin sevgiye olan ihtiyaçları, öğrencilerin mutluluğu ve öğrencinin hazır bulunuşluğu olarak sıralanmıştır. Yorgancı (2011) öğrencilerin sınıf içerisindeki

davranışlarının, öğrenmelerinin ve sorumluluklarını yerine getirmelerinin öğretmenlerin yaptığı işin sonucunu görmeleri açısından motivasyonlarını artırdığını ifade etmektedir. Öğrencilerin öğretmen motivasyonu ile ilişkisini inceleyen çalışmalarda Doğan, (2020) öğrencinin istekli olmasının, Çiftçi, (2017) öğrencideki gelişmenin, Ada vd. (2013) ise algısı iyi ve meraklı öğrencilerin öğretmen motivasyonunu olumlu etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmadaki öğretmenleri motive eden okul yöneticilerinin tutum ve davranışlarıyla ilgili durumlar; destekleyici olma, iletişime açık olma, değer verme, takdir etme, güvenilir olma, adil davranma, empati kurma, problem çözebilme ve rol model olmadır. Büyükses, (2010) ve Kulpçu (2008) çalışmalarında okul yöneticilerinin öğretmenlerle iyi ilişkiler kurmasının öğretmenlerin motivasyonlarını arttırdığını ifade etmektedir. Ada vd. (2013) ise çalışmalarında yöneticilerin destekleyici, güven verici davranışlar da bulunmasının öğretmen motivasyonunda çok sık vurgulanan görüşlerden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Koçak (2002), Ertürk ve Aydın (2015), Demirtaş, Arslan ve Güven (2016) öğretmenlerin okul yöneticilerinden takdir görmelerinin motivasyonlarını artıracasını belirtmişlerdir.

Araştırma sonucunda öğretmenleri motive eden veli davranışlarıyla ilgili durumlar; öğretmene güvenme, destekleyici olma, ilgili davranma, işbirliğine açık olma, saygılı davranma, anlayışlı olma, sorumluluklarını yerine getirme ve memnun kalma olarak sıralanmıştır. Demirtaş, Arslan ve Güven (2016) çalışmasında velilerin öğretmenlerle işbirliği yapmasının, olumlu ilişkiler geliştirmesinin öğretmenlerin büyük bölümünün motivasyonunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Çiftçi, (2017) veli memnuniyetinin öğretmen motivasyonunda etkili olduğunu belirtmektedir.

Araştırma bulgularına göre zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden okulun fizikî alt yapısıyla ilgili durumlar; yeterli ders materyali, ideal sınıf mevcudu, teknolojik donanım, yeterli personel, temizlik ve hijyen ve binanın uygunluğudur. Gündüz ve Akın'ın (2015) özel eğitim okullarında yaptığı çalışmadaki fiziksel mekânların öğrencilerin engeline uygun olmasının eğitim-öğretimi kolaylaştırdığı ve öğretmenlerin motivasyonunu olumlu yönde etkilediği bulgusu araştırma bulgusuyla örtüşmektedir. Yine Sarıca, (2013) tarafından yapılan bir çalışmada ise eğitimde fiziki mekânların iyileştirilmesinin öğretmen motivasyonunu yüksek düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenleri motive eden özlük hakları ilgili durumlar; tayin durumlarının kolay olması, ek dersin artırımlı olması ve ek ders sıkıntısı yaşanmamasıdır. Receptoğlu'na (2013) göre özlük haklarının iyileştirilmesi öğretmen motivasyonunu arttırmada etkili olabilmektedir. Iwu vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada Nijerya'da görev yapan

öğretmenleri motive eden ve iş doyumlarını sağlayan en önemli üç faktörün maaş, kendilerini geliştirme fırsatları ve işe bağlı sorumlulukların olduğu bulgusu araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir

Araştırmada öğretmenleri motive eden okul iklimiyle ilgili durumlar; karşılıklı saygı ve güvenin olması, meslektaş dayanışması, samimi ortam ve demokrasinin uygulanmasıdır. Bakkal ve Radmard, (2019) çalışmasında okul ikliminin öğretmen motivasyonunu anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz ve Günay (2016) yaptığı araştırmada olumlu okul ikliminin öğretmenlerin iş motivasyonunu arttırdığını tespit etmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren durumlar öğretmenlerden kaynaklı durumlar ve öğretmen dışı faktörler olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmenlerden kaynaklı durumlar; tükenmişlik, yeterince sabırlı olamama, tedirginlik, zorlanma ve yıpranma olmak üzere beş alt kategoriden oluşurken öğretmen dışı faktörler ise veli, okul yönetimi, öğrenci, program, özlük hakları, sınıf mevcudu ve eğitim süreciyle ilgili durumlar olmak üzere yedi alt kategoriden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmen dışı faktörlerin öğretmenlerden kaynaklı durumlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili Doğan, (2020) ve Ada vd.,'nin (2013) yaptıkları çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmış olup öğretmenlerin motivasyonlarını azaltan dışsal faktörlerin içsel faktörlerden daha çok olduğu ifade edilmiştir.

Araştırma sonucunda zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmenlerden kaynaklı durumlar; tükenmişlik, yeterince sabırlı olamama, tedirginlik, zorlanma ve yıpranma olmak üzere beş alt kategoriden oluşmaktadır. Öğretmen motivasyonunu düşüren tükenmişlikle ilgili durumlar; zaman içerisinde çalışma azminin azalması, yorgunluk ve isteksizliktir. Öğretmen motivasyonunu düşüren yeterince sabırlı olamamayla ilgili durumlar; öğrenme etkinliklerinin çok tekrar gerektirmesi ve sürecin yavaş ilerlemesidir. Öğretmen motivasyonunu düşüren tedirginlikle ilgili durumlar; okul içerisinde öğrencinin kendine ve akranlarına zarar verme riskidir. Öğretmen motivasyonunu düşüren zorlanmayla ilgili durumlar; öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklığı fazla olan öğrencilerle çalışmadır. Öğretmen motivasyonunu düşüren yıpranmayla ilgili durumlar; psikolojik dayanıklılığın zayıflaması, duyarsızlaşma ve strestir. Yüksel'e (2009) göre özel eğitim gereksinimi olan çocuklarla çalışmak daha yorucu, zorlayıcı, zaman alıcı ve ürünlerini kolayca göstermeyen stresli bir işdir. Arslan ve Aslan'a (2014) göre özel eğitim öğretmenleri aşırı bürokratik işler,

öğrencilerin derslerde gösterecekleri gelişimle ilgili gerçekçi olmayan beklentiler, öğretmen olarak başarı algısındaki yetersizlikler, sürekli olarak zihin engelli öğrencilerle çalışma ve meslektaşlardan soyutlanma gibi sorunlardan dolayı sıklıkla zorlanma ve engellenme hissetmektedirler.

Araştırma sonucunda zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmen dışı durumlar; veli, okul yönetimi, öğrenci, program, özlük hakları, sınıf mevcudu ve eğitim süreciyle ilgili durumlar olarak sıralanmıştır. Doğan'ın (2020) çalışmasında da öğretmenlerin motivasyonunu bozan dışsal etkenlerin içerisinde velilerin duyarsızlığı, yöneticilerin olumsuzluk karşısında öğretmeni sorumlu tutmaları ve eğitim sürecindeki değişimler sıralanmıştır. Benzer şekilde Ada vd.,'nin (2013) yaptıkları çalışmalarda da ilgisiz öğrenci ve veli, okul ve sınıftaki ders araç ve gereçlerinin eksik olması, yönetimin ilgisizliği ya da çok baskıcı ve kuralcı olması en çok bahsedilen motivasyonu bozan dışsal etkenler olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de özel eğitim alanında çalışan öğretmenler yaşanan birçok probleme ek olarak kaynakların yetersizliği, fiziki koşulların olumsuzluğu ve uygulamada yaşadıkları sorunları kendilerinin çözmek zorunda kalmaları gibi durumlarla karşı karşıya bulunmaktadır (Sucuoğlu & Kuloğlu, 1996).

Sonuç olarak; zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyon durumlarının incelendiği bu çalışmada, öğretmenleri motive eden içsel ve dışsal olmak üzere iki kategoride motivasyon kaynağı olduğu, dışsal motivasyon kaynaklarının içsel motivasyon kaynaklarından daha fazla olduğu görölmektedir. Benzer şekilde zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren öğretmen dışı faktörlerin sayısı öğretmen kaynaklı durumlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Alan yazında özel eğitim öğretmenlerinin normal okul öğretmenleri ile kıyaslandığında daha fazla yıpranmakta ve zorlanmakta olduğu (Yüksel, 2009), en stresli meslekler arasında sayılan öğretmenlik mesleğinin, zihinsel engelli çocukların eğitimi söz konusu olduğunda daha da stresli ve zorlayıcı hâle geldiği (Girgin ve Baysal, 2005) ifade edilmektedir. Zihinsel engellilerin eğitiminde öğretmenlerin motivasyonlarını etkileyen durumların tespit edilmesi etkili bir eğitim-öğretim sürecinin gerçekleşmesi için önemlidir. Çünkü motivasyon ve buna bağlı olarak öğretmen performansı okulların etkililiğinde önemli bir role sahiptir. Öğretmenler zihinsel engelli bireylerle muhatap olan ve zihinsel engellilerin eğitim sürecinde aktif rol alan kişilerdir. Bu nedenle öğretmenlerin kendilerini motive eden ve motivasyonlarını düşüren durumlara ilişkin görüşleri, zihinsel engelli bireylere verilen eğitimin niteliğini geliştirmek ve öğretmen performansını arttırmak için öncelikli veri kaynaklarından olmalıdır.

Araştırmaya dayanarak zihinsel engellilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin motivasyonlarını etkileyen durumlara ilişkin veriye dayalı politikalar üretilmesi, başta okul yönetimleri olmak üzere üst yönetimlerin öğretmenlerin motivasyonlarını artırıcı çalışmalar yapması faydalı olabilir. Zihinsel engellilerin eğitiminde görev alacak öğretmenlere yetiştirilme sürecinde meslekte karşılaşılan zorluklarla baş etme konusunda eğitimler verilebilir. Özel eğitim mevzuatında ve özlük haklarında zihinsel engellilerin eğitiminde görevli öğretmenlerin motivasyonunu güçlendirici düzenlemeler yapılabilir. Velilere yönelik öğretmenleri destekleme ve iş birliğini artırma konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Araştırmacılar tarafından öğretmenlerin motive eden durumların her birinin öğretmen performansına etkisi araştırılabilir.

Kaynakça

- Ada, Ş., Akan, D., Ayık, A., Yıldırım, İ. & Yalçın, S. (2013). Öğretmenlerin motivasyon etkenleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 151-166.
- Arslan, G. & Aslan, G. (2014). Zihin engelli bireylere eğitim veren öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Tokat ili örneği). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 49-66.
- Ayaydın, M. & Tok, H. (2015). Motivasyonu etkileyen faktörlere ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(11), 187-200.
- Aydemir, H. (2013). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Bakkal, M. & Radmard, S . (2019). Okul müdürlerinin eğitimsel liderlik standartlarını karşılama düzeyleri ile öğretmenlerin okul iklimi algıları ve motivasyonları arasındaki ilişki. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 163-195.
- Balcı, P. (2000). İki binli yıllarda Türk milli eğitim sisteminin örgütlenmesi ve yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24) , 495-508.
- Balcı, A. (2011). *Etkili okul, okul geliştirme, kuram uygulama ve araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bickel, W. E. (1990). *The Effective Schools Literature: Implication for Resarchand Practice*, (The Handbook School Psychology: (Ed:). Reynolds C., Gudkin, T.) New York: John Wiley.
- Brownell, M.T., Hirsch, E., Seo, S. (2004). Meeting the demand for highly qualified special education teachers during severe shortages: what should policymakers consider? *The Journal of Special Education*, 38(1) 56–61.

- Büyükses, L., (2010). *Öğretmenin iş ortamındaki motivasyonunu etkileyen etmenler*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları
- Candan, D. G., & Gencel, İ. E. (2015). Öğretmen Motivasyonu Ölçeği'ni Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(36), 72-89.
- Çiftçi, N. (2017) *Öğretmenlerin algılarına göre motivasyon kaynaklarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirtaş, H., Arslan, M. & Güven, D. (2016). Özel eğitim okullarının yönetsel sorunları, *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 21-49.
- Doğan, M . (2020). Ortaokullarda görev yapan branş öğretmenlerinin motivasyon etkenleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(5), 27-37.
- Erdaş, Y. (2009). *Denizli il merkezinde çalışan ilköğretim öğretmenlerinin örgütsel bağlılık düzeyleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Ertürk, R. (2014). *Öğretmenlerin iş motivasyonları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki: Bolu ili örneği*. (Yüksek lisans tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu
- Ertürk R. , Aydın B. (2015). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin örgütsel adalet ve içsel motivasyona yönelik algılarının incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 233-246.
- Franklin, K. (2016). *Examining the impact of leadership styles on the motivation of U.S. teachers*, (Unpublished PhD thesis). Walden University.USA
- Girgin, G. & Baysal, A. (2006). Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi ve bazı değişkenler (İzmir örneği). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(6), 1-10.
- Good, T. L. and Brophy, J. E. (1986). *School Effects*. 3rd Ed. In M.C. Wittrock (Ed.). Handbook of Resarch on Teaching, New York: Macmillian.
- Gündüz, M., Akın, A. (2015). Türkiye'de devlet okullarındaki özel eğitimle ilgili sorunlar ve çözüm önerileri, *Journal of research in education and teaching*, 4(2), 86-95.
- Han, J., & Yin, H. (2016). Teacher motivation: Definition, research development and implications for teachers. *Cogent Education*, 3(1), 1-18.
- Iwu, C. G., Ezeuduji, I. O., Iwu, I. C., Ikebuaku, K., & Tengeh, R. K. (2018). Achieving quality education by understanding teacher job satisfaction determinants. *Social Sciences*, 7(2), 25-38.

- İhtiyaroğlu, N . (2017). Yapısal ve psikolojik güçlendirmenin öğretmen motivasyonu üzerindeki etkisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 361-378.
- Koçak, Y. (2002). *İlköğretim okullarında öğretmen motivasyonu*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kulpcu, O. (2008). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmen ve yöneticileri motive etmede kullanılabilir motivasyon araçları üzerine bir inceleme*. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- Jesus, S.N. and Lens W.(2005). An integrated model forth study of teacher motivation, applied psychology. *An Inter National Review*, 54(1), 119-134.
- Jugović, I., Marušić, I., Pavin, I. T., & Vizek, V. (2012). Motivation and personality of preservice teachers in Croatia. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40(3), 271-287.
- Kaplan, M. (2007). *Motivasyon teorileri kapsamında uygulanan özendirme araçlarının işgören performansına etkisi ve bir uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lezotte, L. W. (1989). School improvement based on the effective schools resarch. *International Journal of Educational Resarch*, 13, 815-824.
- Mackenzia, D.E. (1983). Resarch of school improvement: An appraisal of some recent trends. *Educational Resarcher*, 12(4), 5-16.
- Miles, M. B. & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London UK: Sage.
- Recepoğlu, E. (2013). Öğretmenlerin iş motivasyonlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 575-588.
- Robbins, S. P. (1993). *Organizational behavior (6ed)*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Sarıca, Y. (2013). *Eğitim ortamlarının iyileştirilmesinin yönetici ve öğretmen motivasyonuna etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sucuoğlu, B. & Kuloğlu, N. (1996). Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(36),44-60.
- Şişman, M. (2002). *Eğitimde mükemmellik arayışı -etkili okullar*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Şişman, M. & Turan, S. (2019). *Sınıf yönetimi*, Ankara: Pagem Akademi.
- UNESCO (2006). *Teacher motivation, compensation and working conditions. guidebook for planning education emergencies and reconstruction*. International İnstitute for educational plannig, chapter 16, Paris.

- Yavuz, C. & Karadeniz, C. B. (2009). Sınıf öğretmenlerinin motivasyonunun iş tatmini üzerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 507-519.
- Yazıcı, H. (2009). Öğretmenlik mesleği, motivasyon kaynakları ve temel tutumlar: Kuramsal bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 33-46.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E., & Günay, O. (2016). Öğretmenlerin iş motivasyonlarının okul iklimi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Academic Research Congress*'de sunulan bildiri, Antalya.
- Yorgancı, B. (2011). Öğretmenlerin, öğretmen adaylarının ve öğrencilerin motivasyonu algılama farklılıkları. (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Yüksel, Ö. (1997). *İnsan kaynakları yönetimi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Extended Abstract

In recent years, there has been an increase in research on teacher motivation and examining these relationships (Han & Yin, 2016; Jugović, Marušić, Pavin, & Vizek, 2012). When research on teacher motivation is examined, it is striking that most of the studies are based on quantitative methods and the relationships between standard scales and a number of variables are examined (Han & Yin, 2016). In addition, there is no study that examines the motivations of teachers who work in the education of mentally disabled individuals in depth. The difficulty of the educational processes of mentally disabled individuals further increases the importance of teacher motivation. In this context, it is thought that determining the situations that increase and decrease the motivation of teachers who work in the education of mentally disabled individuals will contribute to the success of these individuals' learning experiences. In this direction, the aim of the study is to examine teachers' views on motivation in the education of mentally disabled people.

Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in this study, which tries to examine teachers' views on motivation in the education of the mentally disabled. Phenomenology design was preferred because it provides the opportunity to explain people's perceptions, experiences, perspectives and interpretations in depth and to provide a holistic perspective on them (Yıldırım & Şimşek, 2018). The phenomenon of the study is the situations that motivate the teachers involved in the education of the mentally disabled and the situations that decrease their motivation. In this direction, the experiences of teachers in the education of mentally disabled people were tried to be understood.

The study was carried out in five special education schools in Odunpazarı, which is the central district of Eskişehir, in October-November 2019. Participants consist of 15 special education teachers who work in the education of mentally disabled students in official special education schools. While determining the participants, maximum diversity sampling technique, which is purposeful sampling method, was used.

Research data were collected with a semi-structured interview form developed by the researcher. The data collected in the study were analyzed in accordance with the content analysis technique. In total, 9 hours of interviews were conducted with 15 teachers. Voice recordings were transcribed and 45 pages of interview texts were obtained. The texts were examined in detail, and codes, categories and subcategories were created using the literature.

In the study, the situations that motivate teachers in the education of the mentally disabled are grouped into two categories as intrinsic and extrinsic sources of motivation. Intrinsic sources of motivation that motivate teachers consist of four sub-categories: love, responsibility, belief and satisfaction, while external motivation sources consist of six sub-categories: students, school administrators' attitudes and behaviors, parent behaviors, appropriateness of the physical infrastructure of the school, personal rights and school climate. . As a result of the research, it is seen that the extrinsic motivation sources that motivate teachers in the education of the mentally disabled are more than the intrinsic motivation sources.

When the findings of the study are examined, the situations that decrease the motivation of teachers in the education of the mentally disabled were grouped into two categories: situations originating from teachers and non-teacher factors. Situations caused by teachers that reduce teachers' motivation; burnout, inability to be patient enough, anxiety, strain and wear out, while non-teacher factors consist of seven sub-categories: parents, school administration, student, program, personal rights, class size, and issues related to the education process. As a result of the research, it is seen that the non-teacher factors that reduce the motivation of teachers in the education of the mentally disabled are more than the ones originating from teachers.

As a result; In this study, which examines the motivation of teachers in the education of the mentally disabled, it is seen that there are two categories of motivation sources, intrinsic and extrinsic, that motivate teachers, and extrinsic motivation sources are more than intrinsic motivation sources. Similarly, it has been determined that the number of non-teacher factors that reduce teachers' motivation in the education of the mentally disabled is higher than teacher-induced situations. In the literature, it is stated that special education teachers are wearing more and more difficult than normal school teachers (Yüksel, 2009), and the teaching profession, which is considered among the most stressful professions, becomes even more stressful and challenging when it comes to the education of children with mental disabilities (Girgin & Baysal, 2005).) is expressed. Identifying the situations that affect the motivation of teachers in the education of the mentally disabled is important for the realization of an effective education and training process. Because motivation and accordingly teacher performance have an important role in the effectiveness of schools. Teachers are people who deal with mentally disabled individuals and take an active role in the education process of mentally disabled people. For this reason, teachers' opinions about situations that motivate them and reduce their motivation should be one of the primary data sources in order to improve the quality of education given to individuals with mental disabilities and to increase teacher performance.

Based on the research, it may be beneficial to produce data-based policies on the situations that affect the motivation of teachers who work in the education of the mentally disabled, and the top management, especially school administrations, to increase the motivation of teachers. Teachers who will take part in the education of the mentally disabled can be trained on dealing with the difficulties encountered in the profession during the training process. Arrangements can be made in the special education legislation and personal rights to strengthen the motivation of teachers working in the education of the mentally disabled. Awareness raising activities can be carried out for parents to support teachers and increase cooperation. The effects of each of the motivating situations of teachers on teacher performance can be investigated by researchers.